

ARGUMENDID JA NENDE KASUTAMINE SEADUSEELNÕUDE MENETLEMISEL KAHE PARLAMENDI NÄITEL

Mare Koit

Ülevaade. Argument on loomuliku keele lausung või lausungite järjend, mis koosneb väitest ja ühest või mitmest eeldusest. Lihtsaim argument sisaldab üheainsa eelduse ja väite, mis võivad (kuid ei pruugi) paikneda samas lausungis. Argumentide vahel esineb kolme liiki suhteid: argument võib toetada teise argumendi väidet või eeldust, rünnata teist argumenti või selle eeldust või kummutada teise argumendi. Artiklis võrreldakse seaduseelnõude menetlemisel kasutatud argumentide ülesehitust kahes parlamendis – Eesti Vabariigi riigikogus ja Ühendkuningriigi parlamendis. Võrdlemine põhineb parlamendiistungite stenogramme sisaldaval argumentikorpusel, kus on märgendatud argumentide struktuur, suhted argumentide vahel ja dialoogiaktid. Seaduseelnõu menetluse käiku kirjeldab parlamendiliikmete toetavate ja ründavate või kummutavate argumentide vahetamine.

Võtmesõnad: korpused (keeleteadus), argumentatsioon, põhjendamine, väited, eesti keel, inglise keel

1. Sissejuhatus

Parlamendiarutelu on suhtlus, kus erinevate huvidega isikute rühm soovib teha omavahelist koostööd, püüdes saavutada saadaolevate vahendite sellise jaotamise, mida kõik osalised aktsepteerivad (Rahwan jt 2003). Argumendipõhistes läbirääkimistes vahetavad osalejad argumente ja teevad seejärel otsuse (DeVault jt 2015). Argument on lausung või lausungite järjend, mis koosneb väitest e järeldusest (ingl *claim*), mida toetavad üks või mitu eeldust (ingl *premise*). Näiteks argumendis *Dinosaurused olid olemas, sest teadlased on tuvastanud dinosauruste jäänused* on väiteks *dinosaurused olid olemas* ja eelduseks *teadlased on tuvastanud dinosauruste jäänused*.

Parlamendiarutelude stenogrammid võimaldavad võrrelda seaduseelnõude menetlemist eri parlamentides ning neid saab kasutada keelelistes, poliitilistes,

sotsioloogilistes jm uuringutes. Siinses artiklis analüüsitakse seaduseelnõude menetlemist kahes parlamendis. Esmalt vaadeldakse Eesti Vabariigi riigikogu arutelusid, kasutades olemasolevat argumentikorpust (Koit 2020). Tekstides on käsitsi märgendatud argumentide eeldused ja väited, argumentide struktuur (baasargument, ühendatud argument jm) ning argumentidevahelised suhted (toetus, rünnak või kummutamine). Dialoogiaktid (DA-d, nt ettepanek, arvamus, küsimus, nõustumine jt) on märgendatud poolautomaatselt, kasutades Tartu ülikoolis loodud tarkvara ja DA-de tüpoloogiat. Artikli järgmises osas käsitletakse võrdlusena ühe internetist kättesaadava seaduseelnõu menetlust Ühendkuningriigi (ÜK) parlamendis.

Artikkel on üles ehitatud järgmiselt. Sissejuhatusel järgnev osa annab ülevaate senisest tööst poliitilise jm argumenteeriva suhtluse uurimisel ja andmekogude loomisel. Kolmandas osas analüüsitakse ühte riigikogu menetlust, kasutades märgendatud argumentikorpust. Vaadeldakse argumente, mida parlamendiliikmed esitavad: argumentide struktuuri ning seda, kas argumentid toetavad või ründavad seaduseelnõu või selle muudatusettepanekuid. Neljas osa käsitleb ühte menetlust ÜK parlamendi alamkojas ja võrdleb argumentide struktuuri ning argumentidevahelisi suhteid argumentatsiooniga riigikogus. Viiendas osas arutletakse argumentide ehituse ja kasutuse sarnasuste ja erinevuste üle mõlemas parlamendis. Kuues osa teeb kokkuvõtteid ja kavandab tulevase töö.

Praegune eesmärk on ennekõike näidata, kuidas ja milleks saab uurimistöös kasutada märgendatud argumentikorpust. Eesti ja Ühendkuningriigi kahte parlamendidebatti võrdlevas juhtumiuuringus selgitatakse argumentide ülesehitust ja kasutamist seaduseelnõu menetlemisel kummaski parlamendis.

2. Varasem töö

Paljud autorid on käsitlenud argumenteerimist poliitilistes aruteludes, näiteks Judith Bara jt (2007), Nora Naderi ja Graeme Hirst (2016), Volha Petukhova jt (2016), Katie Atkinson jt (2017).

Leila Amgoud jt (2015) tutvustavad formaalset keelt loomuliku keele argumentide esitamiseks. Sellesama keele valemitega saab esitada suhteid argumentide vahel (toetamine, ründamine, kummutamine). Christian Stab ja Iryna Gurevych (2017) ning John Lawrence ja Chris Reed (2019) käsitlevad loomuliku keele argumentide modelleerimist struktureeritud esitusena – argumentide diagrammide koostamist. Argumendi diagrammi saab kujutada puuna, kus tipud vastavad argumendi koostisosadele ja kaared nendevahelistele seostele. Diagramme on mitut liiki. Lihtsaim, baasargument (ingl *basic argument*) koosneb ühestainsast eeldusest ja väitest. Ühendatud argumendis (ingl *linked argument*) on mitu eeldust, mis toetavad väidet (st järeldust). Kõik ühendatud argumendi eeldused toimivad koosmõjus, iga eeldus nõuab ka teiste eelduste kehtivust. Samastuvas argumendis (ingl *convergent argument*) on samuti mitu eeldust, kuid igaüks neist toetab järeldust teistest eeldustest sõltumatult. Hajuvas argumendis (ingl *divergent argument*) toetab üks eeldus mitut erinevat väidet. Järjestikuses argumendis (ingl *sequential, serial argument*) viib üks eeldus teiseni ja see omakorda järelduseni. Hübriidargumendid (ingl *hybrid arguments*) on keerukamad ja sisaldavad teiste argumendistruktuuride kombinatsioone. (Stab, Gurevych 2017: 626)

Euroopa teadusuuringute infrastruktuuri konsortsium CLARIN ERIC on finantseerinud projekti ParlaMint (Erjavec jt 2021) eesmärgiga luua ühtse meta-andmestiku ja märgendusega mitmekeelsed parlamendiistungite korpused. ParlaMint sisaldab avaandmetena 29 riigi või regiooni parlamentide (sh Eesti Vabariigi riigikogu) istungite stenogramme (ParlaMint 2023).

Ülevaate parlamendiistungite analüüsimisel tehtava uurimistöö temaatikast ja kasutatud meetoditest annavad Jure Skubic ja Darja Fišer (2024). Autorid leiavad, et enamasti kasutatakse kvalitatiivseid meetodeid, samas kui korpused ja kvantitatiivsed meetodid võimaldaksid lihtsustada andmete kogumist ja tulemuste saamist ning aitaksid kaasa läbipaistvamale ja kontrollitavamale uurimistööle.

Eesti Vabariigi riigikogu stenogramme on varem analüüsinud Martin Mölder jt (2024), kes võrdlevad riigikogu viimase kolme koosseisu istungite korpuses teemasid, tonaalsust, kõnede üldist varieeruvust ja nende ajas muutumist, seda nii kõnede, parlamendiliikmete kui ka parteide tasandil. Korpus on annoteeritud projekti ParlaMint käigus. Risto Hinn (2023) on loonud tarkvara riigikogu veebis saadavate stenogrammide andmekaeveks ja rakendanud seda stenogrammides esinevate teemade automaatseks tuvastamiseks. Marri Amon jt (2023) on riigikogu stenogrammide põhjal analüüsinud küsimusi. Siinkirjutaja on käsitlenud riigikogus seaduseelnõude menetlemisel kasutatud argumente (Koit 2020, 2023).

Käesolev artikkel kõrvutab diskussioone kahes parlamendis, Eesti Vabariigi riigikogus ja Ühendkuningriigi parlamendis, eesmärgiga tuvastada ja võrrelda seaduseelnõu menetlemisel esitatud argumente ja nendevahelisi suhteid.

3. Argumendid riigikogus

3.1. Materjal

Siinses osas uuritakse riigikogus ühe seaduseelnõu menetlemisel peetud diskussioone, kasutades istungite stenogramme. Materjal on võetud arendatavast Eesti argumendikorpusest, mis sisaldab riigikogu istungite stenogramme (Koit 2020). Korpuses on märgendatud dialoogiaktid, argumendid ja nendevahelised suhted.

Seaduste ja resolutsioonide menetlemine on riigikogu oluline ülesanne (Riigikogu 2024). Valitsuses algatatud seaduseelnõu läbib kolm lugemist, mille kestel teda täpsustatakse ja täiendatakse. Eelnõu menetlemist suunab juhtivkomisjon, milleks on üks üheteistkümnest alatisest komisjonist. Menetlemisel läbitakse tavaliselt kolm lugemist (joonis 1).

Kõigepealt esitavad valitsuse ja juhtivkomisjoni esindajad aruanded eelnõu või selle muudatusettepanekute kohta. Iga aruande järel võivad parlamendiliikmed esitada küsimusi, millele ettekandja vastab. Seejärel toimuvad läbirääkimised, kus tuuakse argumente eelnõu ja muudatusettepanekute poolt või vastu. Samuti saab argumente esitada aruandes ja sellele järgnevas küsimuste-vastuste voorus. Teine ja kolmas lugemine lõpevad vastavalt muudatusettepanekute hääletusega ja lõpphääletusega.

Vaatleme näitena alkoholiseaduse eelnõu, mida menetleti 2001. aastal. Kolme lugemise stenogrammid sisaldavad kokku 27 768 sõnet.

-- 1. lugemine
 Ettekandja (minister): Aruanne
 {PL: küsimus
 Ettekandja: vastus}
 Kaasettekandja (juhtivkomisjoni esimees): Aruanne
 {PL: küsimus
 Kaasettekandja: vastus}
 -- läbirääkimised
 {PL: argument}
 -- 2. lugemine
 Ettekandja (juhtivkomisjoni esimees): Aruanne muudatusettepanekute kohta
 {PL: küsimus
 Ettekandja: vastus}
 -- läbirääkimised
 {PL: argument}
 Muudatusettepanekute hääletus
 -- 3. lugemine
 -- läbirääkimised
 {PL: argument}
 Lõpphääletus

Joonis 1. Seaduseelnõu menetlemise üldine protseduur riigikogus (looksulud {} ühendavad osa, mida võidakse korrata; '-' alustab kommentaari (ehk selgitavat märkust); PL = parlamendiliige)

3.2. Argumentide ehitus

Analüüsides veenmisesseesid, teevad Stab ja Gurevych (2014) vahet põhiväite ja mingi suvalise argumenti väite vahel. Samamoodi võib ka seaduseelnõu menetlemisel parlamendis määrata **põhiväite** (st seadus vastu võtta), mille koos eeldustega esitab aruandes minister esimese lugemise algul. Lausungite hulka, millest järel-
 dub põhiväide, võib nimetada **põhieeldusteks**. Põhieeldused koos põhiväitega moodustavad **põhiargumenti**. Näites (1) on toodud alkoholiseaduse eelnõu põhargument, mille kohaselt tuleks vastu võtta uus, senisest rangem alkoholi-
 seadus. Märgenduspõhimõtteid¹ on lähemalt selgitatud siinkirjutaja varasemates artiklites (Koit 2020, 2023).

(1) -- argument1
 <põhiargument>
 -- väide1
 <põhiväide>
 [...]kehtiva alkoholiseaduse asendamiseks vastu võtta uus seadus.
 </põhiväide>
 -- eeldus1,1
 <eeldus>
 Kehtivast seadusest kaks korda mahukama eelnõu väljatöötamisel on
 peetud silmas vajadust tagada tooteohutus [...].
 </eeldus>
 [...]
 -- eeldus1,n-1
 <eeldus>

¹ '-' alustab kommentaari, noolsulud < > märgivad argumenti või selle komponendi algust (nt '<eeldus>') või lõppu (nt '</eeldus>'), [...] tähistab ärajäetud tekstiosa.

```

[...] tänavakaubanduses oleks igasugune alkoholimüük keelatud. [...]
</eeldus>
-- eeldus1,n
<eeldus>
[...] puskariajamine nii oma tarbeks kui müügi eesmärgil on keelatud. [...]
</eeldus>
</põhiargument>

```

Nagu mainitud, võidakse argumente esitada nii aruannetes kui ka sõnavõttudes, sh küsimustes ja vastustes. Valdav osa argumentidest (75%) esitatakse siiski lugemiste spetsiaalses osas – läbirääkimistes. Vaadeldavas menetluses on argumentide koguarv 49 (koos põhiargumendiga).

Enamasti koosneb argument ühest eeldusest ja ühest väitest, st ülesehituselt on tegu **baasargumendiga** (Stab, Gurevych 2017: 626, vt osa 2 eespool). Sageduselt järgmine struktuur on **ühendatud argument**, millel on enam kui üks eeldus ja need kogumina toetavad väidet (nagu põhiargument näites (1)). Leidub ka selliseid enam kui ühe eeldusega argumente, kus iga eeldus toetab väidet teistest eeldustest sõltumata (nn **samastuvad argumendid**). Lisaks leidub üksikuid **hübriidargumente**, mille koostisosadeks on teised, lihtsama struktuuriga argumendid, nagu näide (2).

```

(2) Ma arvan, et
-- argument m
-- ründab argumenti i
<argument>
-- eeldus m
<eeldus>
    <argument>
    <eeldus>
    kui me peaksime millegi bensiinijaamas müümise keelama,
    </eeldus>
    <väide>
    siis me peaksime keelama just nimelt lahjade alkohoolsete jookide müügi,
    siidrite, lahjade õllede müügi,
    </väide>
    </argument>
</eeldus>
-- väide m
<väide>
    sest need võivad tekitada autojuhil isu ja arvamuse, et selle võib ta siiski
    ära juua.
    </väide>
</argument>

```

Hübriidargumendi (2) eelduseks on ühe eelduse ja ühe väitega baasargument:

```

    kui me peaksime millegi bensiinijaamas müümise keelama, siis me peak-
    sime keelama just nimelt lahjade alkohoolsete jookide müügi, siidrite,
    lahjade õllede müügi.

```

Olgu märgitud, et sedasama argumenti võiks märgendada ka teisiti – kui järjestikust (Stab, Gurevych 2017:626), kus eeldusest

kui me peaksime millegi bensiinjaamas müümise keelama

järeldub, et

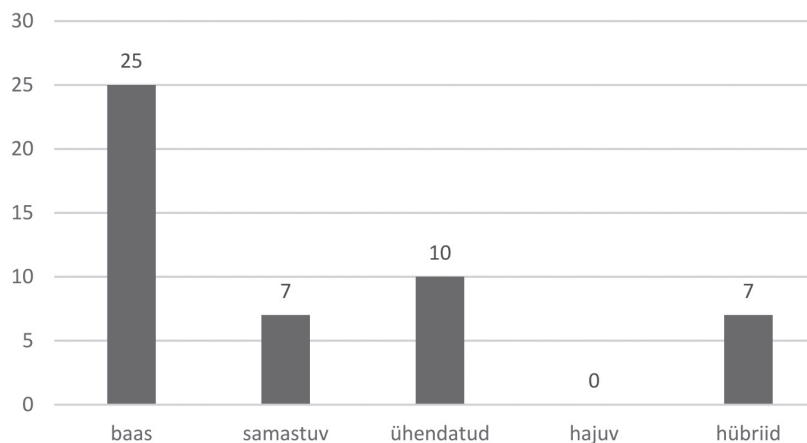
siis me peaksime keelama just nimelt lahjade alkoholsete jookide müügi, siidrite, lahjade õllede müügi

ning sellest omakorda järeldub väide

sest need võivad tekitada autojuhil isu ja arvamuse, et selle võib ta siiski ära juua.

Siin lähtutakse siiski argumendikorpuse praegusest märgendusest, kus selliseid juhtumeid märgendatakse kui hübriidargumente.

Olemasoleva märgenduse kohaselt ei kasuta parlamendiliikmed alkoholiseaduse menetlemisel hajuvaid argumente. Argumendistruktuuride jaotus on toodud joonisel 2. Jooniselt on näha, et ülekaalus on lihtsaima ehitusega (üks eeldus ja üks väide) baasargumentid ning seejärel ühendatud argumentid, kus väide tuleneb mitme eelduse koosmõjust. Seevastu hajuvaid argumente, kus ühest eeldusest tuleneksid mitu erinevat väidet, selles menetluses ei esine.

Joonis 2. Argumendistruktuuride jaotus alkoholiseaduse menetlemisel riigikogus (argumentide arv)

3.3. Argumendid seaduseelnõu poolt ja vastu

Nagu eespool märgitud (vt osa 2), võivad argumentide vahel aset leida kolme liiki suhted: toetamine, ründamine ja kummutamine. Argument võib toetada teise argumendi eeldust või väidet, võib rünnata teist argumenti (2) või selle eeldust (3).

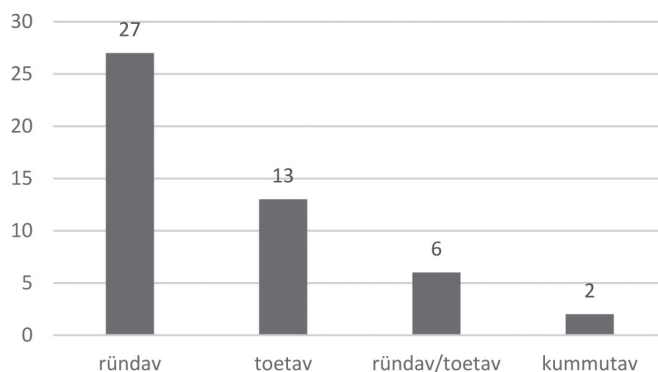
- (3) - - argument k
 <argument>
 - - ründab põhiargumendi (1) eeldust n
 - - eeldus k

```

<eeldus>
  Kui aina rohkem piiratakse alkoholi kättesaadavust
</eeldus>
-- väide k
<väide> – see on Põhjamaade kogemus – hakkavad levima igasugused
  kompenseerivad toimingud ja äritsemised.
</väide>
</argument>

```

Argumentidevaheliste suhete jaotus uurimismaterjalis on näidatud joonisel 3.

Joonis 3. Argumentidevaheliste suhete jaotus alkoholiseaduse menetlemisel riigikogus (argumentide arv)

Ründavaid argumente on vaadeldavas menetluses kaks korda rohkem kui toetavaid. Enamik neist (66%) on siiski seotud muudatusettepanekutega ega ründa ministri ettekandes esimesel lugemisel esitatud põhiargumendi eeldusi. Mõni argument võib toetada mingi eelmise argumendi eeldust või väidet ja samal ajal rünnata mingit teist argumenti või selle eeldust. Üllataval kombel leidub kaks argumenti, mis kummutavad põhiargumendi.

4. Argumendid Ühendkuningriigi parlamendis

4.1. Materjal

Võrdluseks vaatleme samal, 2001. aastal toimunud arutelu ÜK parlamendi alamkojas. Stenogrammid on kättesaadavad veebis (nagu paljude teistegi parlamentide puhul).

ÜK parlament on kahekojaline. Seaduseelnõu arutelu kas alamkojas (ingl *House of Commons*) või ülemkojas (ingl *House of Lords*) kujutab endast debatti. Parlamendiliikmed saavad järjekorras sõna võtta, järgides kindlaid reegleid ja kokkuleppeid. Debatid on kättesaadavad ametlike raportitena (Hansard 2024) ja reaalajas jälgitavad parlamendi televisioonis. Siinses artiklis on valitud võrdluseks tubakaseaduse eelnõu menetlus (Tobacco Advertising and Promotion Bill 2001).

Esimesel lugemisel üksnes tutvustatakse eelnõu ja arutelu ei toimu. Siinses artiklis analüüsitakse eelnõu teist lugemist alamkojas, kus parlamendiliikmed saavad esmakordselt võimaluse vaielda eelnõu üle. Stenogramm sisaldab 55 327 sõnet.

Diskussiooni avab tervisekaitse riigisekretär. Tema ettekanne sisaldab põhiargumendi, mille kohaselt tuleks keelustada tubakatoodete reklaam ja sponsorlus Ühendkuningriigis (4).

- (4) - - argument1
<põhiargument>
- - väide1
<põhiväide>
The Bill will ban tobacco advertising and sponsorship in this country.
'Eelnõu keelab tubaka reklaami ja sponsorluse riigis.'
</põhiväide>
- - eeldus1,1
<eeldus>
It will do so to protect public health, to safeguard children and to reduce health inequalities. 'Seda selleks, et kaitsta rahva tervist, kaitsta lapsi ja vähendada tervisealast ebavõrdsust.'
</eeldus>
[...]
<eeldus>
Smoking kills 120,000 people in this country every year. 'Suitsetamine tapab riigis igal aastal 120 000 inimest.'
</eeldus>
[...]
- - eeldus1,p
<eeldus>
It is one of the principal causes of the health gap between the richest and the poorest in our country. 'See on üks põhilisi terviselõhede põhjusi rikkaimate ja vaesimate vahel riigis.'
</eeldus>
</põhiargument>

Pärast riigisekretäri ettekannet esitab opositsiooni ametlik kõneisik oma seisukohad eelnõu kohta. Arutelu jätkub teiste parlamendiliikmete arvamustega. Kokku esitavad valitsuskoalitsiooni ja opositsiooni liikmed 24 ettekannet. Pärast iga ettekannet võivad kõik parlamendiliikmed esitada ettekandjale küsimusi ja saada vastuseid, nagu see toimub riigikoguski. Lõpuks otsustab parlamendi alamkoda hääletamise tulemusel, et eelnõu võib edasi suunata järgmisse faasi (ülemkotta). Seega on protseduur üsna erinev sellest, mis on riigikogus. Ühesugune on aga see, et argumente esitatakse enamasti igas sõnavõtus.

4.2. Argumentide ehitus

Artikli autor märgendas stenogrammis argumentid ja nende vahelised suhted ning osaliselt dialoogiaktid. Kokku leidub 42 argumenti (sh põhiargument). Enam kui pooled neist (63%) on ühe eelduse ja ühe väitega, st oma ülesehituselt baasargumentid (5).

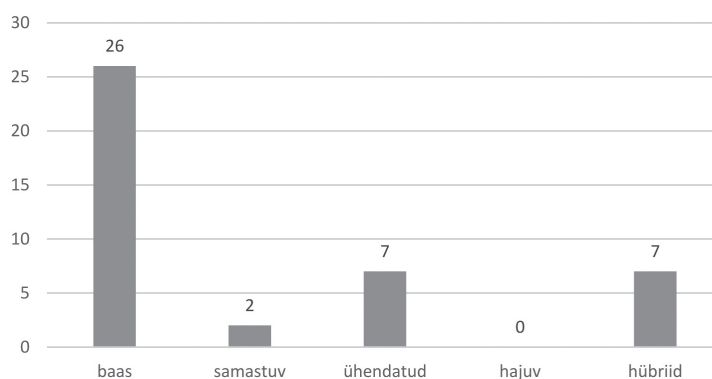
- (5) -- argument *q*
-- kummutab põhiargumenti (4)
<argument>
-- väide *q*
<väide>
There are all kinds of pragmatic arguments against the Bill 'Seaduseelnõu vastu on igasuguseid pragmaatilisi argumente'
</väide>
-- eeldus *q*
<eeldus>
[...] its most offensive aspect is that it proposes a total ban on the advertising of a legal, much-used product and denies consumers information that would enable them to make an informed choice. 'kõige tugevam aspekt on see, et ta kehtestab täieliku keelu legaalse ja rohkesti kasutatava produkti reklaamimisele ja tõkestab tarbijatele informatsiooni, mis võimaldaks neil teha informeeritud valikut.'
</eeldus>
</argument>

Ülejäänud argumentide hulgas on ühendatud ja samastuvaid argumente, aga ka mõned keerukama struktuuriga hübriidargumentid (6).

- (6) -- argument *r*
-- toetab põhiargumenti (4) eeldust ja väidet
<argument>
-- väide *r*
<väide>
If we want to stop children smoking —I am one who does— 'Kui me tahame, et lapsed ei suitsetaks – mina olen üks neist, kes seda soovib –,
</väide>
-- eeldus *r*
<eeldus>
<argument>
<väide>
we must recognise that the most effective way is to limit their access to cigarettes 'siis me peame tunnistama, et kõige efektiivsem viis on piirata nende juurdepääsu sigarettidele,'
</väide>
<eeldus>
by making the laws prohibiting under-age sales more effective; 'tehes efektiivsemaid seadusi, mis keelavad müügi alaealistele,'
</eeldus>

<eeldus>
implementing education programmes designed to discourage children from buying cigarettes 'rakendades haridusprogramme, mis hoiavad lapsed eemale sigarettide ostmisest'
 <eeldus>
and encourage adults to exercise more responsibility; 'ja julgustavad täiskasvanuid olema vastutustundlikumad'
 </eeldus>
 <eeldus>
and by clamping down on the illicit importation of cigarettes. 'ja tugevdades kontrolli sigarettide illegaalse sisseveo üle.'
 </eeldus>
 </argument>
 </eeldus>
 </argument>

Argumendi (6) eelduseks on teine, ühendatud argument (mille väide järeldeb mitme eelduse koosmõjust). Argumendistruktuuride jaotus on toodud joonisel 4. Jooniselt nähtub, et vaadeldavas menetluses on tugevas ülekaalus baasargumendid. Ühendatud argumente, kus mitme eelduse koosmõjust tuleneb väide, ja hübriidargumente, mille mõni eeldus on omakorda argument, esineb võrdsel määral – kumbagi seitse.

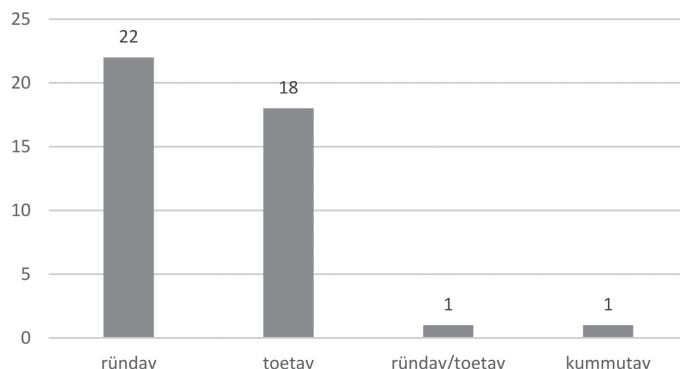

Joonis 4. Argumendistruktuuride jaotus tubakaseaduse eelnõu menetlemisel ÜK parlamendi alamkojas (argumentide arv)

4.3. Argumendid seaduseelnõu poolt ja vastu

Argumendid ründavad või toetavad riigisekretäri esimeses ettekandes esitatud põhiargumendi (4) mõnda eeldust või väidet. Mõned argumendid ründavad või toetavad (ainsat) muudatusettepanekut, mille on esitanud opositsioon. Muudatusettepanek sedastab, et puuduvad kaalukad tõendid, nagu vähendaks reklaamikeeld tubaka tarbimist.

Ründavaid argumente on pisut enam kui toetavaid (vt joonis 5). Argument (5) on ainus, mis kummutab põhiargumendi. Argument (6) toetab põhiargumendi eeldust ja väidet.

Joonis 5. Argumentidevaheliste suhete jaotus tubakaseaduse menetlemisel ÜK parlamendis (argumentide arv)

Huvitav on märkida, et ÜK parlamendis vormistatakse argumentid sageli kui vastust pakuvad küsimused. Küsimusele võib järgneda teise parlamendiliikme nõustumine või mittenõustumine (7). Näites (7) on dialoogiaktid märgendatud kahel viisil: nii rahvusvahelise standardi (Bunt jt 2020) kui ka Tartu ülikooli vestlusanalüüsil põhineva tüpoloogia alusel (Hennoste, Rääbis 2004, vt ka Koit 2022 ja allpool osa 5). Küsimuses esineb ilmutatult ainult (põhiargumenti ühte eeldust ründava) argumenti eeldus, kusjuures väide on vaikimisi järeldatav.

(7) PL₁: *Does the right hon. Gentleman not recognise that the Government's mismanagement of these issues has led to a huge increase in the supply of smuggled tobacco?* 'Kas austatud härra ei mõista, et valitsuse halb toimetulek nende probleemidega on viinud salatubaka pakkumise tohutu suurenemiseni?' checkQuestion | KYE: vastust pakku

PL₂: *That is not the case.* 'See ei ole nii.' disagreement | KYJ: ei

Kokku esitatakse tubakaseaduse menetlemisel 61 parlamendiliikme poolt 73 küsimust, mis ootavad vastust. Nende hulgas on koguni 51 (69,9%) vastust pakkuvad. Neile lisaks esineb sõnavõttudes 63 retoorilist küsimust (TÜ tüpoloogias on need nn üksikaktid, mis ei oota vastust), aga neid siin ei vaadelda.

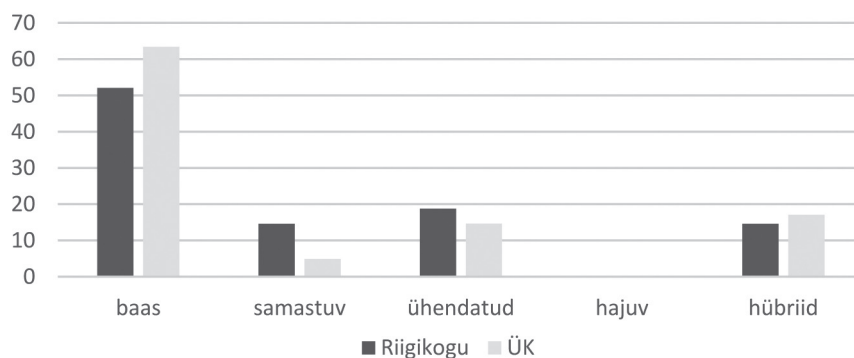
5. Arutelu

Artiklis on analüüsitud argumente seaduseelnõude menetlemisel kahes parlamendis, kummaski ühe seaduseelnõu näitel. Menetlusprotseduurid on Eesti ja Ühendkuningriigi parlamendis erinevad, kuid argumente esitatakse mõlemas.

Riigikogus teevad valitsuse ja juhtivkomisjoni esindajad ettekanded eelnõu kohta. Iga ettekande järel esitavad parlamendiliikmed küsimusi, millele ettekandja vastab. 75% argumentidest esitatakse eelnõu kolme lugemise spetsiaalsetes osades – läbirääkimistel (vt joonis 1).

ÜK parlamendis on arutelu keerulisem, sest parlament koosneb kahest kojast. Artiklis vaadeldakse vaid ühte alamkoja istungit, kus toimub eelnõu teine lugemine.

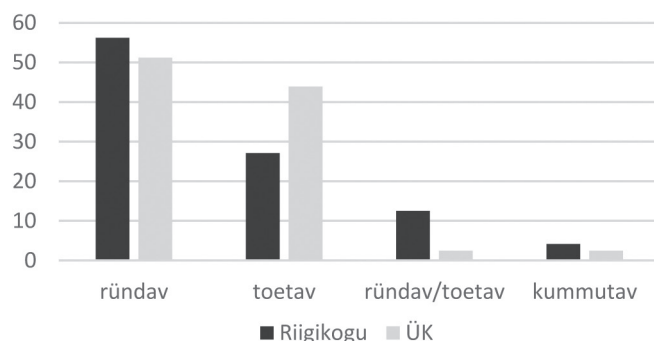
Argumente esitatakse nii igas ettekandes kui ka järgnevas küsimuste-vastuste voo-
rus. Artiklis võrreldakse argumentide ülesehitust ja argumentidevahelisi suhteid
kahes parlamendis (joonis 6).

Joonis 6. Argumendistruktuuride jaotus protsentides: kahe parlamendi võrdlus

Kõige keerukamat, hübriidargumenti kasutatakse mõlema parlamendi materjalis
vaid seitsmel korral. Ilmselt on sellist keerulise ülesehitusega argumenti kõige
raskem mõista (ja ka koostada). Hajuvaid argumente, kus ühest eeldusest järel-
dub mitu eri väidet, ei leidu kummaski analüüsitud tekstis. Kõige esimeses aruandes
esitatud põhiargument on mõlemas parlamendis ühendatud struktuuriga, kus mitu
eeldust koos võimaldavad järeldada (põhi)väidet (st seaduseelnõu heaks kiita).

Suhete (kummutamine, ründamine, toetamine) võrdlev jaotus on toodud joo-
nisel 7. Suhted võimaldavad visandada debati käigu.

Joonis 7. Argumentidevaheliste suhete jaotus protsentides: kahe parlamendi võrdlus

Riigikogus algavad läbirääkimised kummalisel kombel põhiargumenti kummutava
argumendiga:

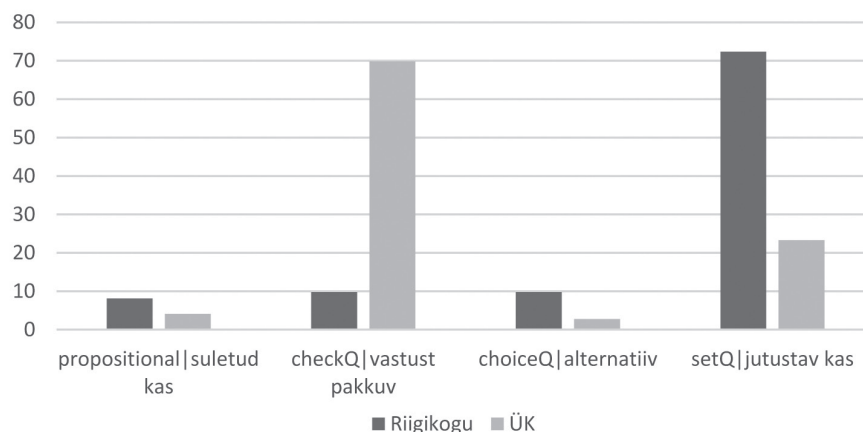
*[...] Eelnõu 764 on nii oma pealkirja kui ka sisu poolest avalikkust eksitav
ning Eesti riigi ja rahva huve tõsiselt mitteamvestav. Leian, et algatajate
ja nende esindajate seisukohad on täis vasturääkivusi ning esitatud
redaktsioon ei taga piisavat kaitset alkoholitootjate ja -vahendajate
tegevuse eest. [...]*

Seejärel esitatakse argumente muudatusettepanekute toetuseks või ründamiseks (ainult 39 muudatusettepanekut esitatud 97-st kiidetakse hääletamisel heaks). Mõned vähesed argumendid toetavad põhiväidet (eelnõu heaks kiita) või vastupidi, ründavad põhiargumendi mõnda eeldust. Lõpuks osutub siiski, et toetavad argumendid on vastuargumentidest n-ö veenvamad, ja lõpphääletusel võetakse riigikogus eelnõu seadusena vastu.

Ühendkuningriigi parlamendi alamkojas algab debatt argumentidega, mis toetavad põhiargumendi mõnda eeldust või väidet. Ründavaid argumente esitatakse hiljem. Olgugi nende üldarv suurem kui toetavatel, otsustatakse hääletusel eelnõu heaks kiita ja suunata see edasi ülemkotta. Seega on siin tegu samasuguse olukorraga nagu riigikogus – toetavad argumendid on küll arvult vähemuses, kuid osutuvad veenvamateks.

Argumendid esitatakse üksteise järel; nendevahelisi toetamise, ründamise ja kummutamise suhteid saab kujutada graafina, mille tippudeks on argumendi(struktuuri)d, aga kaared ühendavad argumente eelmiste argumentide või nende komponentidega.

Nagu eespool märgitud, vormistatakse ÜK parlamendis argumendid sageli vastust pakkuvate küsimustena. Võrdlusena mainitagu, et siinkirjutaja on varem analüüsinud küsimusi ja vastuseid riigikogu menetlustes (Koit 2022), üheks vaadeldud näiteks oli siingi käsitletav alkoholiseaduse eelnõu arutelu. Erinevalt ÜK parlamendist leidub riigikogu küsimustes ja vastustes vaid vähesi argumente. Argumente tuuakse põhiliselt läbirääkimiste osas, kus aga, vastupidi, ei esitata küsimusi. Riigikogus on küsimuste põhifunktsioon info saamine ja vastuste põhifunktsioon sellest tulenevalt info andmine. ÜK alamkojas on küsimuste põhifunktsioon esitada argumente seaduseelnõu poolt või vastu ja vastuste põhifunktsioon nõustuda või mitte nõustuda argumentidega. Küsimuste tüüpide protsentuaalne jaotus kahes siin võrreldavas menetluses on toodud joonisel 8. Küsimused on märgendatud nii rahvusvahelise standardi kui ka TÜ tüpoloogial (Koit 2022).²

Joonis 8. Küsimuste tüüpide jaotus protsentides: kahe parlamendi võrdlus

² Eesti tüpoloogias on järgmised küsimuste tüübid (naabruspaaride esiliikmed): küsimused, mis ootavad järel-
liikmeks info andmist – avatud küsimus (märgend KYE: *avatud*) ja jutustav *kas*-küsimus (KYE: *jutustav kas*; mõlemale
tüübile vastab ISO standardis *setQuestion*); küsimused, mis ootavad nõustumist või keeldumist: suletud *kas*-küsimus
(KYE: *suletud kas* – *propositionalQuestion*) ja vastust pakkuv küsimus (KYE: *vastust pakkuv* – *checkQuestion*); küsimused,
mis ootavad alternatiivi valikut: alternatiivküsimus (KYE: *alternatiiv* – *choiceQuestion*).

Erinevalt riigikogust kasutatakse tubakaseaduse menetlemisel ÜK parlamendis teise osaleja poole pöördumisel 3. isikut: *Does the Secretary of State think ...?* ('Kas riigisekretär arvab ...?'), *The hon. Gentleman is wrong* ('Austatud härra eksib'). Erilise viisakusstiili ilminguna esineb sageli nii 3. isik kui ka eitav küsimus, nt *Does he not ...?* ('Kas ta ei ...?'). Riigikogus on parlamendiliikmed oma pöördumistes isiklikumad ja otsesemad. See paistab olevat kultuuriline erinevus.

6. Kokkuvõte

Poliitiline argumenteerimine eri parlamentides ja eri poliitilistes kultuurides on huvitav uurimisteema. Siinses juhtumiuuringus võrreldakse argumentide vormi ja funktsioone kahes parlamendis.

Artiklis on analüüsitud Eesti Vabariigi riigikogus alkoholiseaduse menetlemisel peetud kolme diskussiooni, illustreerimaks erinevaid viise, mida parlamendiliikmed kasutavad oma sõnumite edastamiseks argumenteerimisel, sh argumendid ühe või mitme eeldusega (baas-, ühendatud, hajuivad argumendid), hübriidargumendid, argumentidevahelised suhted. Võrdluseks on järgnevalt analüüsitud tubakaseaduse eelnõu menetlemist Ühendkuningriigi parlamendi alamkojas. Seejärel on võrreldud argumentide ehitust ja nende vahelisi suhteid mõlemas parlamendis. Ilmneb, et nii riigikogus kui ka ÜK parlamendis kasutatakse ülekaalukalt kõige lihtsama ehitusega baasargumente. Kuigi toetavaid argumente esitatakse arvuliselt vähem kui ründavaid, osutuvad need mõlemas parlamendis veenvamateks ning seaduseelnõud kiidetakse mõlemal juhul heaks.

Praegune eesmärk oli juhtumiuuringu toel näidata, kuidas saab märgendatud argumendikorpusi kasutada erinevates parlamentides peetavate diskussioonide iseloomustamiseks ja võrdlemiseks. Kaugem eesmärk on analüüsida parlamendi-diskussioone automaatselt ja võrrelda neid teiste parlamentidega. Siin kasutatud korpust tuleb laiendada, kui soovida automaatselt tuvastada argumente ja analüüsida poliitilisi diskussioone. See jääb tulevaseks tööks.

Lühendid ja sümbolid

DA	dialogiakt
KYE	küsimuste naabruspaari esiliige
KYJ	küsimuste naabruspaari järelliige
PL	parlamendiliige
ÜK	Ühendkuningriik
{ }	looksulgude vahel on korduda võiv menetluseosa
< >	noolsulgude vahel on argumendi või selle komponendi alguse või lõpu märgend (nt '<argument>' ja '</argument>')
[...]	ärajäetud tekstiosa
--	alustab kommentaari

Viidatud kirjandus

- Amgoud, Leila; Besnard, Philippe; Hunter, Anthony 2015. Logical representation and analysis for RC-arguments. – 27th International Conference on Tools with Artificial Intelligence (ICTAI). IEEE, 104–110. <https://doi.org/10.1109/ICTAI.2015.28>
- Amon, Marri; Treikelder, Anu; Käsper, Marge 2023. Questions in monological discourse in the Estonian Parliament. – SLE Book of Abstracts Part 1: 56th Annual Meeting of the Societas Linguistica Europaea. National and Kapodistrian University of Athens, 125–126. https://societaslinguistica.eu/sle2023/wp-content/uploads/sites/4/2023/08/SLE2023_book_of_abstracts_part1.pdf (20.3.2025).
- Atkinson, Katie; Baroni, Pietro; Giacomin, Massimiliano; Hunter, Anthony; Prakken, Henry; Reed, Chris; Simari, Guillermo; Thimm, Matthias; Villata, Serena 2017. Towards Artificial Argumentation. – AI Magazine, 38 (3), 25–36. <https://doi.org/10.1609/aimag.v38i3.2704>
- Bara, Judith; Weale, Albert; Biquelet-Lock, Aude 2007. Analysing parliamentary debate with computer assistance. – Swiss Political Science Review, 13 (4), 577–605. <https://doi.org/10.1002/j.1662-6370.2007.tb00090.x>
- Bunt, Harry; Petukhova, Volha; Gilmartin, Emer; Pelachaud, Catherine; Fang, Alex; Keizer, Simon; Prévot, Laurent 2020. The ISO standard for dialogue act annotation, second edition. – Proceedings of the Twelfth Language Resources and Evaluation Conference. Marseille: European Language Resources Association, 549–558.
- DeVault, David; Mell, Jonathan; Gratch, Jonathan 2015. Toward natural turn-taking in a virtual human negotiation agent. – AAAI Spring Symposium on Turn-taking and Coordination in Human-Machine Interaction. Stanford: AAAI Press. <https://cdn.aaai.org/ocs/10335/10335-45289-1-PB.pdf> (20.3.2025).
- Erjavec, Tomaž; Ogrodniczuk, Maciej; Osenova, Petya; ...; Venturi, Giulia 2021. ParlaMint: Comparable corpora of European parliamentary data. – Monica Monachini, Maria Eskevich (Eds.), CLARIN Annual Conference Proceedings, 20–25.
- Hennoste, Tiit; Rääbis, Andriela 2004. Dialoogiaktid eesti infodialoogides: tüpoloogia ja analüüs. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Koit, Mare 2020. Dialoogiaktid ja argumendid Riigikogu stenogrammides: pilootuuring. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, 16, 95–108. <https://doi.org/10.5128/ERYa16.06>
- Koit, Mare 2022. Parlamendisuhitus võrdluses kliendisuhitlusega: küsimused ja vastused. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, 18, 173–189. <https://doi.org/10.5128/ERYa18.10>
- Koit, Mare 2023. Läbirääkimised parlamendis ja mujal: Argumendid ja nende ülesehitus. – Kirsi Laanesoo-Kalk, Mart Velsker, Roosmari Kurvits (Toim.), Kahtlus ja mõttemäss. Pühendusteos Tiit Hennoste 70. sünnipäevaks. Tartu Ülikooli Kirjastus, 18–35.
- Lawrence, John; Reed, Chris 2019. Argument mining: A survey. – Computational Linguistics, 45 (4), 765–818. https://doi.org/10.1162/coli_a_00364
- Mölder, Martin; Mets, Mark; Vider, Kadri; Kahusk, Neeme 2024. Ülevaade Eesti parlamendi kõnedest: Eesti riigikogu stenogrammide andmestik ja arvutuslik analüüs. – Eesti humanitaarteaduste aastakonverents. Paneel 25: Tehisintellekt ja masinõpe humanitaarteadustes. <https://ehak.ee/paneelid/#h-1>
- Naderi, Nona; Hirst, Graeme 2015. Argumentation mining in parliamentary discourse. – Matteo Baldoni et al. (Eds.), Principles and Practice of Multi-Agent Systems (CMNA 2015, IWEK 2015, IWEK 2014). Lecture Notes in Computer Science, 9935. Cham: Springer, 16–25. https://doi.org/10.1007/978-3-319-46218-9_2
- Petukhova, Volha; Malchanau, Andrei; Bunt, Harry 2016. Modelling argumentative behaviour in parliamentary debates: Data collection, analysis and test case. – Matteo Baldoni et al. (Eds.), Principles and Practice of Multi-Agent Systems (CMNA 2015, IWEK 2015,

- IWEC 2014). Lecture Notes in Computer Science, 9935. Cham: Springer, 26–46. https://doi.org/10.1007/978-3-319-46218-9_3
- Rahwan, Iyad; McBurney, Peter P.; Sonenberg, Liz 2003. Towards a theory of negotiation strategy: A preliminary report. – Proceedings of the 5th Workshop on Game Theoretic and Decision Theoretic Agents (GTDT-2003), Melbourne, 73–80.
- Skubic, Jure; Fišer, Darja 2024. Parliamentary discourse research in political science: Literature review. – Darja Fišer, Maria Eskevich, David Bordon (Eds.), Proceedings of LREC-COLING 2024: ParlaCLARIN IV Workshop on Creating, Analysing, and Increasing Accessibility of Parliamentary Corpora. Torino: Language Resources Association, 1–11. <https://aclanthology.org/2024.parlaclarin-1.pdf> (20.3.2025).
- Stab, Christian; Gurevych, Iryna 2014. Annotating argument components and relations in persuasive essays. – Junichi Tsujii, Jan Hajic (Eds.), Proceedings of COLING 2014: Technical Papers. Dublin: Dublin City University and Association for Computational Linguistics, 1501–1510.
- Stab, Christian; Gurevych, Iryna 2017. Parsing Argumentation Structures in Persuasive Essays. – Computational Linguistics, 43 (3), 619–659. https://doi.org/10.1162/COLI_a_00295

Võrguviited

- Hansard 2024. <https://hansard.parliament.uk/> (30.12.2024).
- Hinno, Risto 2023. Riigikogu stenogrammid osa o. Andmete kogumine ja vahendid analüüsimiseks. <https://ristohinno.medium.com/riigikogu-stenogrammid-osa-o-andmete-kogumine-ja-vahendid-anal%C3%BC%C3%BCsimiseks-a7a325cd017e> (30.12.2024).
- ParlaMint 2023. ParlaMint: Comparable and Interoperable Parliamentary Corpora. <https://www.clarin.eu/parlamint> (30.12.2024).
- Riigikogu 2024. <https://www.riigikogu.ee/> (30.12.2024).
- Tobacco Advertising and Promotion Bill 2001. <https://api.parliament.uk/historic-hansard/sittings/2001/jan/22> (30.12.2024).

ARGUMENTS AND THEIR USE IN THE PROCESSING OF BILLS ON THE EXAMPLE OF TWO PARLIAMENTS

Mare Koit

University of Tartu

An argument is a natural language statement or sequence of statements consisting of a claim and one or more premises. The simplest argument contains a single premise and a claim. There are three types of relationships between arguments: an argument can support the claim or premise of another argument, attack another argument or its premise, or rebut another argument. The article compares the structure of arguments used in the proceedings of bills in two parliaments – the Riigikogu of the Republic of Estonia and the British Parliament. The comparison is based on the argument corpus containing transcripts of parliamentary sessions, where the structure of arguments, relationships between arguments and dialogue acts are annotated. The course of the procedure of the bill is described by the exchange of supporting and attacking or rebutting arguments by members of parliament.

Keywords: corpora (linguistics), argumentation, justification, propositions, Estonian, English

Mare Koit (Tartu Ülikool) on erialalt matemaatik, õppinud eriprogrammi järgi matemaatilist lingvistikat, füüsika-matemaatikakandidaat. Uurimisvaldkond: keeletehnoloogia.
mare.koit@ut.ee